

KÁLVINISTA VILÁG

• SZERKESZTI: DR. TAVASZY SÁNDOR •

T A R T A L O M

H. J.: Magunk slratása. — Vajda István:
A francia protestántlzmus ma. — Keresz-
tyénség a nagyvllágban. — Tereh Géza:
Protestáns kapitállzmus. — —: Kálvin
Japánban. — —: Felhívás. — Keresztyén
kritika: Kreuger. — IRODALOM ÉS MŰ-
VÉSZET: Nagy J.: Haydn. — Nagy J.:
Stumpf: Zwinglikrónikája, Sprüngli: A
kappell ütközet leírása. — KRÓNKA.

Dolgozatok a református theologiai tudomány köréből

Kiadják az erdélyi ref. egyházkerület kolozsvári theol. Fakultásának tanárai

Megjelentek:

1. sz. Dr. Gönczy Lajos: A református egyház kultusza	— — — — —	20'—
2. sz. Dr. Tavaszy Sándor: A Kijelentés feltétele alatt	— — — — —	40'—
3. sz. Dr. Imre Lajos: Isten és az emberi lélek	— — — — —	20'—
4. sz. Dr. Tavaszy Sándor: A dialektikai theologia problémája és problémái	— — — — —	20'—
5. sz. Maksay Albert: Az exegesis problémái.	— — — — —	25'—
6. sz. Dr. Gönczy Lajos: Az igehirdetés tényezői.	— — — — —	25'—
7. sz. Dr. Tavaszy Sándor: A theologiai irányok átértékelése. (A dialektikai theologia, mint a theologiai irányok korrekciója.)	— — — — —	35'—
8. sz. Dr. Imre Lajos: A Kijelentés és a pedagógia.	— — — — —	35'—
9. sz. Dávid Gyula: Kálvin gazdasági etikája.	— — — — —	20'—
10. sz. Dr. Tavaszy Sándor: A szociális és gazdasági törekvések theologiai megítélése. (A szociálizmus, kommunizmus).	— — — — —	35'—
11. sz. Borbáth Dániel: A vallástörténeti és a dialektikai theológiának a Kijelentésről szóló dogmatikai tanításai.	— — — — —	25'—

Megrendelhetők az „IFJÚ ERDÉLY” kiadóhivatalában (Cluj-Kolozsvár, Ref. Theologia)

MEGJELENT

DR. TAVASZY SÁNDOR: REFORMÁTUS KERESZTYÉN DOGMATIKÁJA

Előfizetési ára 200 lei, bolti ára 250 lei. Megrendelhető az Ifjú Erdély kiadóhivatalában, Cluj-Kolozsvár, Ref. Theol.

Kolozsvári Takarékpénztár és Hitelbank R. T.

Cluj (Kolozsvár), Piața Unirii (volt Mátyás király-tér) 7.

Betéteket előnyös kamat mellett fogad el és rendszerint felmondás nélkül fizet vissza. Olcsó kölcsönöket nyújt.

Fiókjai: Dej, Dicsőszentmárton, Alba-Iulia, Târgu-Mureș, Oradea és Timișoara. (Dés, Dicsőszentmárton, Gyulafehérvár, Marosvásárhely, Nagyvárad és Temesvár.)

Saját tőkéi: 145 millió Lei.

Affiliált intézetek:

Torda-Aranyosvármegyei Takarékpénztár Rt. Turda (Torda), Alsófehérvármegyei Gazdasági Bank és Takarékpénztár Rt. Alud (Nagyenyed), Udvarhelymegyei Takarékpénztár Rt. Odorheiu (Székelyudvarhely) és Cristur (Székelykeresztúr), Szászrégenvidéki Takarékpénztár Rt. Reghin (Szászrégen), Népbank Rt. Huedin (Bánffy-Hunyad), Szamosújvári Hitelbank Rt. Gherla (Sz.újvár)

Minden bankügyletet legelőnyösebben végez. Engedélyezett devizahely.

Áruraktárai a vasút mellett

GAZDÁK TAKARÉKPÉNZTÁRA

KOLOZSVÁR,
Calea Victoriei

38

Betéteket legelőnyösebben kamatoztat, váltókölcsönöket folyósít.

KÁLVINISTA VILÁG

SZERKESZTI: Dr. TAVASZY SÁNDOR

Megjelenik minden hónapban kétszer - Előfizetési díja félévre 60 Lel. Egész évre 120 Lel
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Cluj-Kolozsvár, Calea Victoriei 38
Kéziratok, előfizetési díjak ide küldendők

VI. ÉVFOLYAM

1932. ÁPRILIS 1.—ÁPRILIS 15.

7.—8. SZÁM

Magunk siratása.

Sírni a gyermekek szoktak. Ahogy felcseperedünk, restelljük a sírást. Ha bánatnak vagy éppen megütnek, nem le, hanem fölkapjuk dacosan fejünket, visszavágunk vagy összeszorított fogakkal hallgatunk. Talán meg is bocsátunk. De sírni, azt nem! Némely ember egyenesen büszke rá, hogy ő soha, a legnagyobb gyászban se tud sírni. Ne higgyetek neki! Ha valóban lenne ilyen ember, ő volna a világon a legboldogtalanabb.

A magyar emberről általában úgy tartják, hogy „kemény legény“. A református meg éppen „vastagnyakú“ kálvinista. Ha ezek a jelzők nem csupán testi tulajdonságot jelölnek, akkor valahol itt rejlik az oka a szomorú magyar hitetlenségnek. Nem tudunk sírni — ez a baj. Nem gyermekesen elpityeredni, nem is asszonyosan el-érzékenyülni, hanem magunkat nem tudjuk megsíratni: nem tudunk összetörni, sírva leborulni az Úristen előtt. Előtte is egyenesen akarunk megállni, mint magyaros büszkeségünkkel akárki más előtt.

Már pedig igazi megtérés, következésképpen igazi keresztyén élet nincs addig, míg magunkat, bűnös-magunkat el nem sirattuk, mint egy halottat. Amíg ide nem jutunk, sohasem értjük meg, hogy miért vigasztalás az evangélium, ahogyan azt hitvallásunk, a Heidelbergi Káté, mindjárt a legelején olyan szépen kifejezi.

A Szentírás és a történelem tanúsága szerint minden lelki megújulást egyének és népek bűntudata, Isten előtti összeroskadása és maga-síratása előzött meg. Nem beszélhetünk nemzeti újjáébredésről, a szó igazi értelmében, míg nem ismerjük ezt a fogalmat: nemzeti bűnbánat.

Csak a „sírva-vígadó“ magyar, akire a gondviselő Isten annyi bántást, gyászt mért, csak ő ne tudná megsíratni magát? Csak mi akarunk még mindig hamis prófétáinkra hallgatni, akik nem ismernek magyar bűnöket, takargatják sebeinket és szírványos dicsőség-köddel vonnak be multat, jelent, jövőt, mindent?!

Az Ady „magunk szerelme“ milyen igazán magyar, milyen igazán a miénk volt. Bárcsak ilyen igazán találna ránk ez a fogalom is: Magunk siratása!

H. J.

A francia protestántizmus ma.

A francia protestántizmus „beszorítva a katolicizmus és a hitetlenség tömhje közé, állandóan szembetalálja magát azokkal a veszedelmekkel, amelyek a kisebbségeket ostromolják“. A vegyes házasságok és a szórványok felszívása által állandó veszélynek van kitéve. Épen ezért állandó ébrenlétet igényel és felkészültséget is a helyzet. Konzerválni a meglévőt, azaz öntudatosítani a lelket egyfelől, másfelől a katolicizmustól levált tömegeket megnyerni és nem engedni az ateizmusba sülyedni: ez a kettős feladat áll előtte.

Ezt pedig a francia protestántizmus „egy tiszteletre és csodálatra méltó hősiességgel végzi“:

a) A „Société Centrale Evangelique de France“ (1847) egyik belmissziói intézménye. Célja a szórványok gondozása és a nem protestánsok evangélizálása. (Nyaraló helyeken istentiszteleteket tart.) A „Messager du Dimanche“ és a „Protestant Colonial“ újságok által is igyekszik a szétszórta élők között a kapcsolatot fenntartani. Eddig 124 új egyház-községet szervezett meg ref. és luth. vegyesen. Élénk munkát fejt ki a francia gyarmatokon,

mint Algerie, Maroc, Tunisie, Sénégal, Syrie, stb.

b) „Mission Évangélique Populaire de France“ (1871). Ez a missziói központ, — amelyet még Misison Mac All-nak is neveznek alapítójáról, — a munkásság között fejt ki eredményes munkát. A nagyobb munkás központokban munkásotthonokat nyit; egy szerűt, minden liturgia nélküli istentiszteleteket tart, és a munkásság ezreit nyeri meg az egyháznak. Nem célja új egyházat, felekezetet alapítani, hanem a meglévőt táplálni és erősíteni. Jelenleg 31 állomása van lelkészek és laikusok vezetése alatt. Ezen munkájában két kisebb hajó áll rendelkezésére, a „Jó Hírnök“ és a „Jó Hír“ — Bevétele nagyrésze angol és amerikai adományokból kerül ki.

c) A „Cause“, ez egy, szintén az alapítójáról elnevezett, egyesület, amely magában foglalja „azokat, akik meg vannak győződve arról, hogy az evangélizáció Franciaországban személyes ügy, és akik elhatározták, hogy dolgoznak a protestantizmus megújulásáért és az evangélium terjedéséért“ Ez a társaság építő iratokat, füzeteket ad ki, és azokat terjeszti. Konferenciákat rendez; levelezést tart fenn; vakokat, süketeket, és más betegeket vesz gondjaiba. Nyilvános összejöveteleken megjelenik és propaganda célt szolgáló füzeteket oszt szét. Különböző alkalmakkor (születés, esküvő, halálozás, stb.) leveleket küldözget: örül az örvendezőkkel; sír a sirókkal, erősít és vigasztal. — Többek között kiadja az „Étoile dans la Nuit“ (Csillagos éjszakában), valamint az „Educateur Protestant“ nevű újságokat. Fenn tartja az „Ecole de Service Chrétien“-t, melyben az említett munkában résztvevők nyernek technikai kiképzést.

Mielőtt tovább folytatnók a belmisszió területén végbemenő munkák felsorolását, mintegy közbevetőleg nézzük meg mit végez a francia protestantizmus a külmisszió terén, azaz a nem keresztyén országokban.

„A francia lényegileg missziói lélek“ Ebből érthető meg részint, hogy Franciaország a misszió terén az első között van. A francia protestánsok kicsiny számukat meghaladó külmissziót fejtenek ki. Egyik legjellegzetesebb ilyen intézménye a „Société des Missions Évangéliques de Paris“, amelynek keretében a ref., luth., meth. egyházak testvériesen együtt dolgoznak. Ez az intézmény 1827-ben született meg. Költségvetése jelenleg 5 millió frank. — A missziómunkára való előkészítés a „Maison des Missions“-ban történik. Hivatalos lapja a „Journal des Missions“. A munka 8 nagy „munkamezőn“ folyik jelenleg 180 missziónáriussal. (Lessoute, Zambèze, Madagaskar, Cameroun, Togo, Mare, Congo, stb.)

A missziói munka súlyos feladat és nagy teherrel jár, tevékenységükben a schweizi,

hollandiai, angol protestánsok is támogatják, úgy anyagiakban, mint munkásokkal. Jelenleg is missziói munkásokat keres a francia protestantizmus.

A munka folyik szüntelen és az eredményre büszke is ez a nép, nem felejt el Mott J. szavait: „Nem ismerem Európában, sem Amerikában egy protestáns egyházat sem, amely számához és erejéhez viszonyítva nagyobb külmissziót végezne, mint a francia protestantizmus. Ez egyszerűen csodálatos és majdnem lehetetlen.“

Visszatérve a belmisszió területére még egy munkamezőt tekintünk meg röviden, amelyen szintén a legégetőbb és a legszükségesebb munkák egyikét látjuk hatalmasan végbemenni. Ez a *szociális és szeretet munka*. A teljességre sajnos itt sem tarthatunk igényt.

Az „Association des diaconesses“ 1841. szervezték meg Párizsban. Ebben az időben született meg a belmisszió. A szegények, betegek gondozása minden egyházközségben a diakonissza testületre volt bízva; ezek fenn tartására külön jövedelem volt biztosítva az egyházközség vagyonából. De 1906-ban változás állott be, mivel a szeparáció megfosztotta az egyházat ingatlanaitól nagyrésztben, jövedelem nem lévén: a szeretet munka valóban szeretet munkává kellett, hogy váljék. Ez azt jelenti, hogy a hivek megajánlása tartja fenn ezeket az intézményeket. Ez az intézmény egy előkészítő iskolát tart fenn a diakonisszák részére, valamint szanatóriumot különböző osztályokkal.

Ezen kívül felemlítjük a Paris-i, Nîmes-i, Bordeaux-i kórházakat, valamint az 1842-ben létrejött Strasburg-i diakonissza intézményt kórházzal és előkészítő iskolával.

Az „Asiles John Bost“ (1848.) 10 különböző intézmény létezését jelenti alapítójáról elnevezve:

La Famille: árva leányok otthona.

Bethesda: beteg, szellemileg fejletlen leány-otthon.

Eben-Hézer: epileptikus leányok és nők otthona.

Siloé: szellemileg fejletlen vak gyermekek és férfiak otthona.

Béthel: epileptikus gyermekek és férfiak otthona.

Le Repos: tanár-tanítónők és más idős nők otthona.

La Ratraite: özvegy, elaggot munkásnők otthona.

La Miséricorde: leányok otthona.

La Compassion: gyermek otthon.

L'Espérance: beteges gyermekek otthona.

Ezek az otthonok 500 személyt képesek befogadni. A költségvetésük másfél millió frank. Ezekon kívül mintegy 50 árvaház az

ország különböző részeiben tesz élő bizonyítást az evangéliumi csodáról.

Az „*Institution des Sourd-Muets et Aveugles de Saint Hippolyte du-Tort*“ nevű intézmény a süketnémák és a vakok gondjait veszi magára.

A „*Palais du Peuple*“ 500 embernek ad olcsó pénzért, szinte ingyen szállást Párisban. A „*Palais de la Femme*“ 800 nőnek ad éjjeli szállást. „Az élet szerencsétlen hajótöröttjei“ ezek. Mind a két hatalmas intézményt az Üdv Hadsereg tartja fenn.

A „*Croix Bleue*“ (kék keresztlig) az alkohol ellen küzd.

Az ifjúság közötti munkát az „*Unions Chrétiennes de Jeunes Gens et de Jeunes Filles*“ (Ifj. Ker. Egy.) végzi ifjak és leányok között. Rövid elnevezése: U. C. J. G. 1852-ben alakult meg Párisban. Jelenleg 240 vidéki szervezet tartozik alája 10.000 taggal, amely közül 3500 18 éven aluli. Tagjai: 1 aktív tagok vagy csak egyszerűen 2, csatlakozottak. Az egyesületbe való felvétel a „*Declaration de principes*“ alapján történik. Hivatalos lapja: „*Esperance*“ és a „*Soldat unioniste*.“

Ugyanez az egyesület működik a leányok között is (U. C. J. F.) 420 vidéki csoporttal, 12.000 taggal. Újságjuk: „*Au Service du Maître*.“

Az „*Association d'Étudiants Protestants*“ (1890:) (Prot. főiskolások szövetsége.) Célja: „A ker. élet kifejlődését elősegíteni a főiskolások ifjúság, valamint a középiskolások között“ Kiadja a: „*Semeur*“ c. újságot; a középiskolások részére: „*Nostre Revue*“-t.

Az „*Eclaireux et Eclaireuses Unionistes*“ a cserkész egyesületet jelenti (ifjak és leányok) 8000 ezer taggal. A maga fegyelmével és újságjaival nagy szerepet játszik az ifjúság lelki nevelése terén is.

A legvégére maradt a *Christianisme Social* megemlézése, mely mozgalom a szociális kérdések megoldásával foglalkozik és az azt tanulmányozás végett megalkotta az „*Association protestante pour l'étude pratique des questions sociales*“-t. (1887.) Jelenlegi képviselői ennek a mozgalomnak: W Monod és Chr. Gide.

*

Nagy vonalaiban ime így tárul elénk a francia protestánsizmus és munkája, amelyeket végez különböző eszközökkel, különböző területeken lankadatlanul. — Amikor ezekre gondolunk jusson eszünkbe, hogy mindezek ezelőtt 100 esztendővel alig léteztek. A XIX. sz. közepe az „Ébredés“ korszaka volt a francia protestánsizmus életében és ebből a felébredésből született meg mindez.

Ebből a hűzágos felsorolásból is úgy gondolom, kitűnik az a nagy erőfeszítés, harc amelyet kifejt ez a protestánsizmus is, valamint az a kegyesség, remény és hit, amely

nem szűnik meg bennük munkálkodni; — amely valóságos szenvedély.

Íde jegyzem A. Gasparin szavait: „La charité est une passion on elle n'est rien.“ — „A felebaráti szeretet: egy szenvedély, — vagy semmi.“

IV.

A fr. protestánsizmus anyagi helyzete.

Még röviden az anyagi helyzetről kell szólnunk, hiszen legtöbbször ez okozhatja a legnagyobb akadályt; máskor meg nagy eredményekre segít.

A pénztelenség, mint akadály bizony nem egyszer fellép a francia protestánsizmus-szal szemben is. El lehet gondolni mi kiadásba kerül ennyi intézménynek a fentartása, lelkészek, vezetők stb. fizetése. A költségvetés jelenleg 50 millió frank. A kötelező adózás helyett az önkéntes adózás van életben, amely a legnagyobb s talán majdnem az egyetlen bevételi forrást jelenti, s amely a központi kasszába gyűl, ahonnan mint már említettük, a lelkészeket is fizetik. Az elv az, hogy a lelkészek között ne legyen nagy különbség fizetés tekintetében egyfelől, másfelől, hogy hivatásuknak élhessenek teljesen. Minden pénzkezeléstől mentesek, melyet a világiak végeznek el. E központi kassa segítségével történhetik meg az, hogy az erősebb gyülekezetek segítsék a gyöngébbeket. A családok lelkészek segélyezését szintén egy külön szervezet végzi.

Itt is megtörténik, hogy az önkéntes adakozás elve nem mindenkinél válik be, de ha valaki mégis tagadja az ő tehetsége szerinti hozzájárulást az egyház kiadásához, a lelkipásztor senkinek sem utasíthatja vissza az ő szolgálatait.

A világháború a francia protestánsizmustól is nagy áldozatokat követelt úgy emberben, mint anyagiakban. Említettük, hogy az ország északi, keleti, déli stb. részein él; tudjuk pedig, hogy a háborús front az ország keleti és észak-keleti részén húzódott el s ennek következményeként ezer számra mentek tönkre a protestáns existenciák.

Jelenleg a gazdasági krízis is érezteti hatását. Tehát el lehet mondani, hogy ez a protestánsizmus sem mentes a bajoktól. De hiszen bajok mindig voltak és lesznek! Azonban csendben és hősieken mozgósítia minden erejét szembe áll a veszéllyel, igyekszik azt elhárítani. — Inert a francia protestánsizmus megbátorlása meggyöngyöztén az egész evangéliumi keresztvénséget nem szabad, hogy protestánsizmus megcsontkittassék, hanem annak élni kell, hogy minden benne rejlő lehetőség valóra váljék.

Alfred Mohn a következő szavakkal fe-

jezi be tanulmányát: „Testvérkezet nyújtani a testvéregyházaknak Franciaországban, egzisztenciájuk e targikus órájában, azzal a mély szolidáris érzéssel, amely mindnyájún-

kat egyesít, mint tagokat s amely a „Krisztus teste”; ez hivatva lesz szolgálni az evangéliumot az egész világon.“

Strassburg.

Vajda István.

A keresztyénség a nagyvilágban.

Az egyházakból való kilépés mozgalmá Németsországban az utobbi években növekedett. 1927-ben a berlini, 3.000.000 taggal rendelkező prot. egyházból 36.700 tag lépett ki, 1928-ban 46.000, 1929-ben 50.500, 1930-ban 59.300. A római egyházból való kilépések ezzel arányban vannak, mert a berlini, 400.000 tagot számláló kath. egyházból 1927-ben 4.500, 1928-ban 5.660, 1929-ben 6.600, 1930-ban 6.800 tag lépett ki. Az utóbbi öt évben 260.700 protestáns, 30.400 római kath. és 3.410 zsidó hagyta el egyházát.

Olaszországban a múlt év októberében Abruzzóban négy nőt és nyolc férfit a hatóságok elé idézték, mert a népszámlálás alkalmával protestánsoknak vallották magukat, holott azelőtt katolikusok voltak. A megidézettek hivatkoztak az új törvényre, mely megengedi a vallásváltoztatást s erre a hatóság elbocsátotta őket. Az eset nagy feltűnést keltett újságokban is.

Törökország és a missziói iskolák. A Son Posta c. török napilap 1931 szeptemberi száma írja: „A lausannei szerződés szerint a misszionáriusok tanító munkájának ez év végén a jogai megszűnnek. A kormány ez intézményeket már mind megszüntethette volna, amit azért nem tett, mert ez az ország oktatásügyét válságba sodorta volna, mert nincs elég iskolánk, melyek helyettük dolgozzanak. Ezért a missziói iskolák megszüntetése fokozatosan fog végrehajtatni. A minisztérium két intézkedést tett az idegen iskolák korlátozására. Először török gyermekek nem végezhetnek elemi tanulmányokat az ilyen iskolákban, másodszor egyetemeink nem ismerik el külön vizsgálat nélkül az ilyen iskolák bizonyítványait. Ez megcsökkenti a felsőbb osztályokban a tanulókat. A missziói iskolák veszélye nyilvánvaló s ezeket okvetlen korlátozni kell. Reméljük, hogy a kormány megteszi a lépéseket, hogy ezen iskolák veszélyes voltát gyermekeinkre csökkentse.“

Új házassági törvényt hoztak Perzsiában, melynek fontosabb pontjai ezek: Házasság csak testileg ép egyének között köthető, ellenkező esetben 1—3 évi börtönnel büntetettetik az áthágás. A házasságra lépendők közül bármelyik fél e kérdésben a másikat félrevezeti, 6 hónaptól 1 évig terjedő börtönnel büntetettetik. A férfi házasságra lépése előtt előbbi feleségei felől úgy a ha-

tóságok, mint a másik fél előtt felelősséggel tartozik. A férj köteles felesége fenntartásáról gondoskodni, ruha, élelem és lakás tekintetében. A feleség saját tulajdonát férje beleegyezése nélkül is használhatja. Moslim nő nem mehet férjhez más vallású férfihoz, egy perzsa nő idegen állampolgárhoz pedig csak a kormány engedélyével mehet.

A római kath. egyház missziói munkájáról a következő statisztika tájékoztat: A munkások száma az egész világon 163.615, közöttük 46.174 pap, szerzetes és apáca, és 117.441 laikus munkás. Ez a munka magában foglal a missziói mezőkön 45.826 templomot és kápolnát, 309 szemináriumot 9.971 hallgatóval, 31.418 iskolát 1.521.710 tanulóval, 691 kórházat 283.503 beteggel évente, 1.848 dispensért 11.066.749 bejáró beteggel, 1.525 árvaházat 81.240 árvával, 299 agymenházat 11.332 ápolttal, 81 lepráskórházat 14.060 leprásbeteggel és 134 más emberbaráti intézményt 9.966 gondozattal.

Az adakozások összege a protestáns misszióra 1929. évben az egész világon kitétt 50 és fél millió dollárt (8 milliárd lei). Ebből Amerika 55.5%, Anglia 22% . az európai kontinens egyháza 9.3%-tel járultak. Növekedett az adakozás Németsországban, Svédországban, Svájcban és Finnországban, esett Belgiumban, Hollandiában és Dániában. Az összegek kerekszámában a következők: Amerika 28 és fél millió, Nagybritannia 11, Délamerika 3 és fél, Németország 1 és fél, Ausztrália 1 és fél, Svédország 1 és negyedmillió, Délafrika 600, Dánia 500, Norvégia 500, Hollandia 470, Újzéland 470, Svájc 300, Franciaország 155, Finnország 118 és Belgium 4 ezer dollár.

A baptisták száma a világon 10 és fél millió egyháztag és 6 és fél millió vasárnapi iskolás gyermek. A legtöbb baptista él Amerikában, 9 és fél millió, azután Európában 600, Ázsiában 400, Afrikában 85, Ausztráliában 37 ezer.

Arab biblia vakok számára jelent meg, hosszas munka után a Brit és Külföldi Bibliatársaság kiadásában, melyet Egyiptom, Arábia, Palesztina és Észak-Afrika vidékén fognak terjesztetni. A biblia első ilyen példányát kiadásra egy Palesztinában élő angol hölgy készítette elő, aki az egész Bibliát átírta arab Braille írással s

erről készültek a nyomáshoz szükséges betűk. Ez a kiadás 32 kötetet foglal magában.

Mexicóban egy új rendelet jelent meg, mely minden egyház számára minden 50.000 hívő után csak egy lelkész fenntartását engedélyezi. Egy pap csak egy templomban teljesíthet szolgálatot. E rendelet következtében sok katolikus templomot be kellett zárni. Most csak Mexikó városában 400 kath. pap és 200 templom van, míg a ren-

delet életbetéptével csak 24 pap és ugyanannyi templom állhat fenn.

Olaszországban a waldens egyháznak 150 egyházközsége van, ezenkívül vannak német lutheránusok, francia kálvinisták, baptisták, methodisták is, úgy, hogy a protestánsok számát 200.000-re lehet tenni. Egy féléven belül a pápa kétszer protestált az ellen, hogy Olaszországban s különösen Rómában a prozelitizmus erősen megnövekedett s hogy a protestáns propaganda 1870 óta nem csökkent.

Protestáns kapitalizmus? *

Mivel magyarázható a protestáns elemek tulsulya a világ tőkegazdálkodásában a katolikusok fölött? Ezt a kérdést fejtegeti Major L. K. a Kálvinista Világ f. évi 4. számában és arra a következtetésre jut, hogy azzal, miszerint csak az öntudatos kálvinista hit adhat nyugodt fejlődést úgy a családi, mint a nemzeti életben.

Kissé hirtelen és az egyébként bő dokumentációjú cikk által megalapozatlan ez a végkövetkeztetés. És ez a megalapozatlanság könnyen támogatójává válhat annak a katolikus körökben nagyon elterjedt, veszedelmes felfogásnak, hogy a református vallás liberálisizmusa, erkölcsi dogmák alóli tulságos felszabadultsága, — hogy nyíltan beszéljünk: a katolikusnál kisebb fokú erkölcsi fékező ereje a fenti tény oka.

Ezt a tételt nem lehet hasonlatokkal, vagy frázisokkal cáfolni, hanem a mélyére kell nézni a tényeknek s eloszlatni egyszer és mindenkorra az ily irányú gyanúsításokat.

Ha körülnéznünk, hogy kik a tőke legnagyobb halmozói, a kapitalizmus megtestesítői, alighanem egyetértünk abban, hogy a zsidók s Amerika azon keresztyén szektáinak hivei, amelyek maguk csinálnak maguknak erkölcsant a saját szájuk ize szerint. A zsidók, akiknek valláserkölcsei felfogása ezen irányban mondhatni teljesen kötetlen a keresztyénnel szemben. És az amerikai pénz és iparfejedelmek, akiknek cinizmusára a napi sajtóból és az amerikai vezető írók regényeiből (Upton Sinclair, Sinclair Lewis stb.) igen egybehangzó képet kapunk. Ezek ketten a tőke legnagyobb halmozói és született haszonélvezői. Csak utánuk jönnek a protestánsok. Ha a két első csoportnál az erkölcsi lefé-

* A kérdés elvi tisztázása érdekében a további hozzászólások előtt is utat nyitunk. Kezetség hiányára vezethetjük vissza a vagyonhalmozás lehetőségét és annak megállapított tényét, akkor bizony nagyon kézenfekvő kiterjeszteni ezt az okoskodást a protestáns vagyonosodás magyarázatára is, amely pro-

testantizmus tagadhatatlanul liberálisabb erkölcsi felfogást vall a katolikusnál.

De ennek a következtetésnek a felületes-ségét mégsem olyan nehéz kimutatni. A tévedés ott van, hogy a valláserkölcsei felfogás terhére ír olyan funkciókat, amikben sokkal mélyebb hatóerő, a fajtság a ludas! A reformáció, a protestáns valláserkölcsei felfogás forrása is csak következmény. Következménye azon népek fajlagos szellemi adottságainak, gondolkodás módjának, amelyeknek földjén kifakadt. Kifakadása eleve elrendelt volt, de a hely, ahol a nép, amelyből és ahogy kifakadt, az volt a jellegzetes és az fog feleletet adni nekünk a protestáns kapitalizmus lelki rugóiról is. Keletkezik német földön egy rendszeres, világos fejű, inkább logikus, mint poétikus természetű népszellemből. Tovább hódít a burgund, gót, frank, normann elemektől eminensül számító, gondolkozó és racionálista néppé kovácsolt franciaság közt. Belső megokoltságú szervezeti és elméleti felépítést nyer a következő állomáson, a rendszerető, szabadságszerető, takarékos, realista népű Svájc földjén és befejezi nagyobb arányú hódítását az ugyanilyen népi és gondolkozású elemekből lakott angol-szász országokban. Ezek a földek, ezek az agyak voltak a reformáció okszerű talaja. Ezeknek a lelki-sége hagyta rajta bélyegét, a hitbeli lényegét az ételszabályozásba átvivő erkölcsantán. A kivételt megerősítő szabály ebben a sorban a ma „katolikus” Franciaország, mely katolikus-sága dacára napjaink legkapitalistább országa. Nem azért az, mert katolikus (az ilyen katolikus országokban különben nem nagy gyönyörűsége volt és van a kath. egyháznagyoknak!), hanem, mert faji eredete miatt racionálista, töprengő, kritizáló, rendező hajlamú. A fegyelmezett németiséget ez a lelkiség az avult vallási rendszernek egy jobbal: a reformációval való felcserélésére indította, amivel megkapta lelki szükségét új élet-keretét. A francia, a latin könnyelmű és kalmár szellem felhígított és egyben zseniáli-

sabbá lett germán, egyszerűen nem tett semmit a régi helyébe. Lett laikus, névleges keresztény és teljes erkölcsi kötetlenséggel konkurált a vagyonhalmozó zsidóval. Általában a nagy vagyonhalmozók valami faj és felekezet fölötti internacionálét alkotnak, melynek keretében teljesen elválasztják egymástól keresztényi, egyéni magánéletüktől kapitalista életvitelüket. — Ennek az internacionálénak adják — hibásan — a zsidó nevet, mert elvei a skrupulus nélküli Shylok jellegű zsidóval egyeznek legjobban. Ez a hitfelekezet, a vagyonimádat vallása az, amely ellen minden vallás kebelében nagyon időszerű volna egy új reformáció! Mert ez az a veszedelmes világ-szabadszalkömvesség, amely a maga, alapjában hibás világszemléletével megmérgezte minden vallást és okozza az emberiség élettörténetében kínos pontossággal és gyakorisággal megismétlődő megrázkódtatásokat, a háborukat, a gazdasági válságokat. Mindegyik felekezet soraiban gazdagon vannak képviselve ezek a névleg keresztény szakadárak, a vagyonszerzés megszállottjai, akiknek az istene és egyetlen földi eszményképe, akihez hogy hasonuljon, nem kimélkölődést és munkát, nem riad vissza semmi hitványságtól: a gazdag ember, a minél gazdagabb ember!

Azt írja Major cikkében: A tőkegazdálkodás szellemének mélyen elágazó gyökere a protestantizmusban és annak etikájában van meg. Sajnos volna, ha így volna! Ha azok az erkölcsi alapok is úgy inganának ma, mint a kapitalizmus épen napjainkban összeomlással fenyegető, viharvert épülete. De nincs így, hála Istennek! Nem azért gazdagabbak a prot. országok, mert protestánsok. Hisz a leg-gazdagabb épen a katolikus Franciaország! Hanem vele együtt azért, mert faji lényük racionálista, kutató, a fejlődés gondolatában hívő, annak szomszárja őzője és okos kihasználója. Vizsgálódó, tehát haladó, ezzel szemben a katolikus konzervatív, tehát visszamarad. Ennek a fajiságnak a protestantizmus felelt meg legjobban mint életviteli forma és norma. A református ember gyermeke azért megy inkább gyakorlati pályára, mert szülei haladottabb gondolkodásuak, amivel együtt jár a praktikus megbecsülése. A reformáció is a szabad vizsgálódás lelki kényszerének szülötte. A fejtörő, és spekuláló faji természetű, református vallásban erre lehetőséget is kapó ember bár tisztelője, de nem rabja a hagyománynak. Kíváncsiabb, merészebb, tisztultabb látású a tények tekintetében és a dogmák kényszerétől kevésbé megcsontosodott gondolkodású. Ezért tud magának nagyobb darabot kanyarítani a valóságok világának javaiból.

Hogy ez-e a több boldogság útja? Arról lehet vitatkozni. Hogy a katolikus boldo-

gabb-e a maga álmvilágának kisebb életigényiségében, kételyeit elaltató hívésében vagy a protestáns a maga kielégíthetetlen fürkésző, többre vágyó lelki és testi szomszárjában, azon is vitatkozni lehet. Ez az elvi relativitás ingatag talaja. De talán nem is szabad így tenni fel a kérdést. Hisz katolikusok, reformátusok közt egyaránt vannak nagyszámú kivételek, akik erre a kivételes helyzetre vallási elveik, erkölcsanuk több-kevesebb negligálásával jutottak el. A vallás aligha tett milliómossá valakit. Hisz a vallások nagyon böles elvekkkel és rendszabályokkal mérsékelik a vagyonhalmozást: szegénység dicséretével, jótékonyosság, áldozatkészség prédikálásával, a világi örömeknek értékükre leszállításával, embertársaik megkárosításának tilalmával. Sajnos, a hivatalos egyházak megbocsátók, elnézők, gyöngé kezűek voltak e téren. sőt a megtévedt lelkű népvezetők öntudatlan, vagy kényszerű büntársaivá lettek, mikor a kapitalista államrendnek a háborúig bezárólag mindenhez segédkezet nyújtottak.

Annai szerepe van tehát a katolikkal szemben a protestáns vallásoknak a vagyonkülönbségek előidőzésében, hogy a rendszerető, logikus, számító, gondokozó természetű, ennek következtében haladni vágyó, a fejlődés gondolatának kergetésében találmányokra, felfedezésekre bukkanó nemzetek lelki szülöttében, a reformációban, erkölcsanukat, gondolkodás módjukat eljuttatták arra hajlamos más népekhez, vagy egyedekhez is. Azok aztán ezen erkölcsi keretben fokozottan kifejlesztették hasonló adottságaikból a nagyobb vagyonszerzés lehetőségeit és módszereit. Praktikus haladás, vagyon gyarapítás nem is lehetséges álmodozás, megcsontosodott nézetek, haladni nem tudás alapján. Nézzük csak meg, nem a zsidó-e a legalkalmazkodóbb az összes fajok közt? Meg is van az anyagi eredménye! A kapitalista vallású nagytőke és az ú. n. „zsidó“ erkölcsű zsidó. szabadon a keresztény erkölcsan fékjeitől olyan helyzetben van az annak hódoló emberekkel szemben, mint a lekötött és kötetlen kezű ember. Ki fog több prédát szerezni? nem lehet kétséges.

Ezzel visszatértünk kiindulási pontunkhoz. És itt le kell szögezniünk újból és nyomtatékosan azt a fogalomzavart, amivel a Major cikke állandóan küzd és ami erőszakkoltta teszi a konklúzióját. Ez a vagyon és a boldogság egyenlő értékűségének a végzetes fogalomzavara. Ne könyveljük el protestáns sikernek, ne használjuk reklámnak vallásunk mellett azt, hogy ezt liberálizmusa, tisztább látása a kath. dogmatizmus és babonászerű gátlások felé rendelik a *vagyonszerzés terén*. Hogy a vagyon nem értéke a boldogságnak, azt amit nem akartunk elhinni (és az emberiség nagy többsége nem akarja még ma sem).

hiába prédikálták minden próféták, azt épen a mai napokban tanítgatja nekünk vasveszszővel az Isten, mikor megismerteti velünk a riadt, hiába menekülő vagyón gondját. Azét a vagyónét, amely nem akar rabtartóból a fejlődés egészséges vérkeringésének éltető folyadékává válni, mert nem tud semmit önzetlenül tenni, csak haszonért. Amelyik valás hamarabb meg fogja tudni értetni hivel, hogy aki a vagyonszerzésben úgy elmerül, hogy lelke javáról megfélekedezik, az boldogtalan szolgál minden kincse ellenére is, — az lesz a jövő diadalmas vallása. Ma, mikor ez a felismerés már kezd pislákolni, ma kell sorompóba lépni ezirányban a protestántizmusnak is. Meg kell ragadni a mai napok páratlan alkalmát, ami ennek a generációnak

talán soha többé nem jön vissza, mikor meg lehetne érteni az emberekkel a mind több vagyón utáni hajsza értelmetlen voltát és azt, hogy *a boldogság nem a „minél több“, hanem az „elég“.*

Az ésszerűen önként korlátozott magántulajdon, (ne ijedjünk meg ettől a kommunista árnyalatú kifejezéstől!) szerinti gazdálkodásnak lehet csak a protestáns etikájáról beszélni. A mai gazdálkodás etikájáról nem lehet. Mert ott, ahol nem a készség, csak a képesség hiányzik mindnyájunkból, reformátusokból és katolikusokból egyaránt, hogy nagy tőkések, vagyónhalmozók legyünk, az emberi kapzsiság ösztönének mindennel megalkuvó szolgálai, — ott nem szabad etikáról beszélni!

Tereh Géza.

Kálvin Japánban.

A „Japan Christean Quaterly“ c. lapban Wellis C. *Lamott*, a japán presb. egyház egyik vezetője írt egy cikket ezen a címen.

„A japán egyház fejlődésében egyik jelentős tény, hogy a XX. század első négy évtizedében a Kálvin theologiájának befolyása folyton növekszik. Ez a theologia egyenesen Németországból jött Japánba, s ezzel együtt az amerikai vallásos gondolkozás újabb években felmutatott írásai teljesen hatás nélkül maradtak itt. Az angol könyvek közül is az terjed legjobban, melyek Kálvinról és a reformációról szólnak. Ez a befolyás tulajdonítható annak, hogy Kálvin az Isten szuverénitása és igazságossága gondolatát hangsúlyozza, az Isten szeretetéről szóló más egyoldalú gondolatokkal. Kálvin Japán számára nemcsak egy Istenről szóló tant, hanem az életnek Isten körül való reorganizálását hozta. Növeli ezt

különösen az Augustinus tanulmányozása, mely halála 1500-adik fordulójára ünneplésével kezdődött. Kálvin legnagyobb hatást Japánra valószínűleg az erkölcsi élet fellendülése kapcsán fog tenni. Mégis az író azt látja, hogy azok az egyházak, melyek legerősebben állanak a Kálvin hatása alatt, abban a kísértésben vannak, hogy az aktuális élet problémáitól a gondolkozáshoz forduljanak. Pl. a japán kálvinistákban van egy vonakodás a többi keresztényekkel való együttműködéstől, ami együtt jár az emelkedő egyházi tudattal, melynek következtében inkább érznek közösséget a reformátorokkal, mint a jelenlegi testvéregyházakkal. Végül, mint az európai theol. iránt való érdeklődés mellékjelensége, látható az amerikai theol. gondolkozás és egyh. élet elleni erős kritika, mely a japán kálvinisták szerint felületes, terméketlen és labilis.

Information Service, 1932. márc.

Felhívás.*

Krisztus missziói parancsát: „Elmenvén tegyetek tanítványokká minden népeket“, (Mt. 28:18—20.) nem lehet agyonhallgatni. Nem, mert a misszió az Isten ügye. Az ő ügyénél pedig ma sem lehet sürgősebb semmi. Az egyes ref. egyházak, ahogy alkalmuk nyílt rá, felvették a pogány-misszió, a külmisszió gondját. Pedig sok gond és nyomoruság vette körül őket odahaza is. De Isten ügye mindezeknél nagyobb és örökre kötelező. Egész kis egyházak, mint pl. a francia ref. és az olasz waldens egyház, nagy és áldott munkában mutatnak és mutatják meg a misszió iránti kötelezettségüket.

A misszióra éppen ma van szükség. Azért,

„Körlevél a külmisszió barátaihoz“ c. Horváth Jenő aninószai lelkész által kiadott lapból.

mert ma napról-napra omlik össze mindaz, amit az ember épített. Isten pedig különös-képpen éppen ma akarja, egy összeomló világ romjain, építeni a maga világát. Nem csodálatos az például, hogy a magyarországi ref. egyháznak is éppen most jutott ereje arra, hogy két magyar misszionárius (Molnár Mária, Döbrössy Lajos) kiküldésével elkezdje a rég óhajtott munkát? Itt is hasztalan tornyosul egymásra a nyomoruság és a közelebbi feladatok serege, nem fojthatja el a Lélek minduntalan előtörő, minden emberi számításunkkal ellenkező parancs szavát: „Kevés az, hogy nékem szolgáljam légy — a népeknek is világossággul adtalak...“

A missziói parancs nekünk is szól. Isten jelét adta, hogy e munkában ami gyenge szolgálattunk is szükséges: van már emberünk, képzett és munkára kész és van munkame-

zönk Kinában, hol egyházunknak testvéri szívvel nyitott lehetőséget munkára a skót ref. egyház. Ez a misszió a miénk lenne, Erdélyieké, romániai reformátusoké. A mi testvérünk, akit a mi imádságaink és adományaink kísérenének, hirdetni ott messze idegenben az Úr Isten igéjét. Nekünk pedig idehaza tömörülnünk kell, mögéje állva sűrű sorokban, hogy el ne csüggedjen, el ne gyengüljön. Ezért mi most, mikor a világ leszerel és leépít, új toborzáshoz fogunk. Krisztus hívja, tömöríti azokat, akik szívük teljes vágyával (igazi imádsággal) kérni tudják az aratás Urát, hogy küldjön munkásokat az ő aratásába, mert az aratnivaló sok.

Szükség van a külmiszió barátai-ra, akik Isten iránti engedelmességből és hálából vállalják, hogy

1. imádkoznak a külmiszióért, pogány testvéreinkért és a mi szolgálatunkért;

2. felhasználják minden alkalmat arra, hogy a külmiszió munkáját megismerjék, keresztyén testvéreinkkel ezt a munkát megismertessék és abban a saját feladatukat betöltsék;

3. résztvesznek a külmiszió munkájában anyagi segítségükkel is úgy, hogy évente (havonta) tetszésszerűen, de meghatározott össz-

szeget rendszeresen áldoznak e célra s ezt minden év június 30-ig — vagy esetleg gyűjtemek a missziói perselybe, amelynek tartalmát minden év december 31-ig — beküldik az Erdélyi Ref. Egyházkerület pénztára (Cluj-Kolozsvár, Str. Brătianu-Király-u. 51.) külmisziói számlájára vagy a megnevezett gyűjtőnek átadják.

A külmiszió barátai közé tartoznak azok is, akik perselyt vállalnak, legyenek egyének avagy bibliaköri, nőszövetségi, vasárnapi iskolai vagy más csoportok.

A külmiszió barátai ingyen kapnak egy havonta megjelenő kis külmisziói röpiratot, mely egyben összekötő kapocs is lesz közöttük.

Isten Lelke bizonyára nem hiába toboroz erre a munkára.

Egyházunk vezetősége a külmiszió barátainak számbavevésével Horváth Jenő aninószai lekipásztort bízta meg. (Címe: Aninósa-Aninósa, jud. Hunedoara-Hunyad-megye.) Mindenki, aki a külmiszió barátai közé akar tartozni, írja meg neki, közölve pontos címét és a külmiszióra felajánlott összeget vagy azt, hogy vállal-e perselyt.

Az Úr tegye áldottá ezt a munkát! Imádkozzunk érte!

Keresztyén kritika

Kreuger.

Neve fogalomná vált már. Ha meggyújtottunk egy gyufát, eszünkbe jutott. Sohasem láttuk, nem ismertük. Életkörülményeiről alig tudtunk valamit, de keze elért bennünket, sőt! parancsolóan szólt bele egész gazdasági életünkbe. Ki volt ez az ember? Minket nem *életre* érdekel. Geniális pénzügyi szakember, ki tervszerűen, matematikai pontossággal építette ki egész világot behálózó gyufamonopoliumát. Mindent megfontoló kereskedő, tőkeletes számember. Milliárdokat köt le és fillérenként amortizál. A XX. század vámszedője, hasonló a római provinciák prokonzulaihoz, vámszedőihez, de hatalmasabb egyéniség. Provinciája az egész világ. Valódi király, kinek birodalmában — a foszforos fejek birodalmában — senki sem vonta kétségbe hatalmát. Országában a nap le nem mehetett s ahol sötétség volt, ott ő gyújtott világosságot. Hatalma tetőpontján és élete virágjában.

Csak természetes következmény, hogy a bizalom iránta nagy volt. Papirjai alig kerültek tőzsdei forgalomba. Nagybankok acél-szekrényei mint biztos aranyfedezetet őrizték. Rajongó mozicsillagok minden vagyonukat Kreuger papirba fektették. A „Kreuger papír” értékke lett, amelyre „esküdni” lehetett. A csodálatosan kiépített termelési terv, ésszerűen megkötött országos szerződések, stb. év-

tizedre biztosított egyedárusító jogok tökéletes biztonság érzetét adták a tőkepénzesnek. A pénzfejedelem udvara folyton nőtt, hogy a fölhalmozott tőkék szinte emberfeletti magasságba emeljék az irigyelt embert. A számok megingathatatlanok látszó fundamentumán realisan épült Mamuth-koncern azonban elbukott a nyomorgó emberi lélek passzívításán. A gazdasági élet felsorakoztatta a gyufakirály ellen az apró kovakövek, taplók, szomszédokból kölcsönként tüzek milliányi hadseregét és egy napon világossá lett az, hogy a rideg számok igazságánál van valami hatalmasabb is. A trón megingott. A fejedelem, hogy ne lássa a pusztulást, önként távozott az élet színpadáról.

Halálával egyszerre világossá lett az, hogy az egész világot behálózó vállalatnak egyetlen emberen volt a fundamentuma: Kreuger geniális személyén. Az égisz építmény olyan volt, mint egy csúcsára állított piramis. Óriásivá nőtt az *ember* éppen bukásával. Atlas volt, de éppen ezért mindaz, ami reá építettett, ami benne bízott, vele együtt omlott össze.

Ma „papirjai” — papirok lettek. Valahol egyszer meg fog állni a romlás. A koncern szétomol, hogy atomjaiban kezdjen új életet.

Mi láttunk ilyen összeomlást és még fogunk látni! A Stiennesek, a Kreugerek nem társtalanok. Sok hasonló fejedelme van még a világnak: „Vaskirály”, „Vasutkirály”, „Petroleumkirály”, „Újságkirály”, „Autókirály”, „Gummikirály”, „Kávékirály”, „Gyapottkirály” stb. A Ma, a XX. század igazi királyai, az *aranykór* igazi nagyjai. Mindenik egy-egy csúcsára állított piramist tart. Atlasi terhek

teherhordozói, akikre a világ jóléte, a gazdasági élet biztonsága, a XX. század embereinek holdogsága épült. Égfelé nyúló Babel-tornyok; valóságos istenkísértések modern formában. Szét kell omolniuk, hogy csak *egy* fundamentum maradjon: az Egyetlenegy, a *Kőszikla*, amelyre ha épít valaki, meg nem rendül.

Akinek része van, vagy része volt az építésben, készüljön temetésre. Nagy temetésre készül a világ: a koncernek, a mamuth-tőkék, a kartellek napja megszámlálhatott. A lelkek falára titkos kéz írja a varázsszavakat: „Mene, Tekel, Ufarszin“ Megméréttél, Híjával talál-

tattál és Elvettettél. Egy új, egészséges jövő építésére alkalmasabb gazdasági elgondolásnak *kell* jönnie a multban dicsőséges, de ma már nyűgös, zsarnoki kapitalista rendszer helyett.

Ennek az újnak kialakításába a kálvinizmusnak bele kell szólnia, mint egykor a feudális középkor szekerének kátyubajutásakor. Ha nem szól bele, megmérgetett Ő is.

Kreuger revolverének dörrenése egy világnak szólt, amely világ *beismeri* tehetetlenségét; Kreuger bukása egy régi világ oszlopának leomlása. Halála intő jel: Mene, Tekel, Ufarszin!
Járay Márton.

Haydn József.

Amikor énekeskönyvünk egyik legszebb, „Nagy Isten téged imád...“ kezdetű énekét énekeljük, vajjon eszünkbe jut-e, hogy ennek szerzője *kétszáz évvel ezelőtt született* Alsó-ausztria egyik kis falujában: Rohrauban? Apja kádármester volt. Először Georg Reuter bécsi egyházi karnagy lesz figyelmes a kis parasztfiú zenei talentumára s ettől a felfedezéstől kezdve Haydn elindul, hogy sok, sok maradandó értékű szerzeményével tegye felejtethetlenné nevét. Haydn is azon zeneszerzők közé tartozik, akiknek igen sok közül volt Magyarországhoz, hiszen egész öreg koráig Kismartonban tartózkodik, mint az Eszterházy-család udvari karnagya, úgyhogy Bécs tulajdonképpen csak akkor figyelmeztet rá, amikor már „Papa Haydn“-nek szólítják mindenütt. Húsznál több operát szerzett, melyek közül azonban egy is alig ismerős, most, hogy kétszáz esztendősz születési fordulóját ünnepli a zenevilág, akarják ismertebbé tenni őket. Mozart korában élt, amikor a „csodagyermek“ minden társát elhomályosította; pedig ami a kamarazenét illeti, Haydn nem marad Mozart megett, sőt a „népies motívumok“-ban felül is múlja. Az instrumentális zene: különösen a szimfónikus és vonósnyegyesek az a terület, ahol kiváló alkotott. Ő járult hozzá, hogy a szonáta-forma teljesen kialakulhasson a kamarazenében. (4. tétel.) Szerzeményeinek nemcsak a kontrapunkthoz való szigorú ragaszkodás, hanem a lelkéből feltörő és valóban csudálatos mélységekben járó népies erő jellemző vonása. Köztudatban általában két felbecsülhetetlen értékű *oratóriuma: Teremtés és Évszakok*, s még a valóban meleg melódiájú: *Gott erhalte* című

osztrák nemzeti dal szerzőjeként él. A „Teremtés“ című oratóriumában a koloraturára írt: „Zöldel már az enyhe rét.“ kezdetű része különösen megragadó és a teremtés szépsége, tarkasága, tavaszi lehellete árad felénk e kompozícióból. De az oratóriumban ott, ahol „Szólt az Úr“ témák zenei erővel, és hatalmassággal törnek fel, talán legjobban megragad. A katolikus egyházi zeneirodalom igen sok mise dallamot köszönhet neki; énekeskönyvünkben levő „Nagy Isten téged imád...“ azonban szinte teljesen és maradék nélkül magán viseli azt, ami Haydnnek sajátossága: a szívből fakadó öröme, és a „rezignáció“ értelmesen merengő lírája.“ Példája lehet Haydn annak, hogy mire juthat el még a zenében is, a hazulról semmi különösebb hatást sem hozó lélek, az *autódidakta* szorgalmas, szakadatlan részletmunkájával. Munkái, művei mind hatalmas fantáziáról, nagy és mély szerelemről, az Isten teremtésében való örvendezéséről tesznek tanúságot. *Magyar hatás* munkái közül különösen a „Rondo all’Ongarese“-n érzik. Két dalára Csokonai és Versegly írtak szöveget (A pillangóhoz) (Csokonai) és Thirzis sírja felett (Versegly.) Több magyar táncdallamot dolgozott fel munkáiban. Hamvai (1820-ban halt meg) a kismartoni vár kápolnájában nyugsznak.
N. J.

Stumpf: Zvinglikronika - Sprünge! A kappeli útközel leírása. (Reformierte Bücherstube kiadása, Zürich, 1932. „Quellen und Studien zur Geschichte der helvetischen Kirche“ sorozat első — immár két kiadást ért — és második könyve.)

Amikor néhány évvel ezelőtt Finsiedeln apátsága, a „fekete Mária“ búcsújáróhelye ódon falai között barangoltam, egyre jobban láttam: mekkora bátorság kellett ahhoz, hogy valaki a sváici katolikuság még ma is egyik legerősebb fészkeiben a tiszta evangéliumot merje prédikálni. Utam akkor Ufenau szigete mellett vitt el, ahol Ulrich von Hutten a bolgató lovag, a reformáció hűségese fegyveres vi-

téze alussza örök álmát s mintha ő s Einsiedeln bátor Zwinglije, mint nagyranőtt útitársak mellém szegődtek volna, hogy sohse feledjem el s tanuljak a bátorságukból. Amikor most Stumpf ódon krónikáját, (melyet a nagy reformátor halála évében kezdett írni, visszamenve egész 1506 esztendőig) olvasom, mint ha ez a bátor evangéliumi világ elevenedve fel és mintegy érzéseim akkori igazolására olvasom a Krónikából: „...aber alle, die fro(e)mbdes gelts begirig warend, ungern vom ihm hoertend, deszwegen er von *vilen verhaszt ward*“ (. . . de mindazok, akik az idegen pénz — itt zsoldról van szó, Zwingli ugyanis igen sokat harcolt az ellen, hogy a svájciak idegen államok zsoldjába álljanak — után vágyakoztak, nem szívesen hallgatták, *sokan is gyűlöltek őt* emiatt — t. i. a zsold ellen való állásfoglalása miatt. —) A krónikán semmi nyoma a régi krónikások --nehézkességének, fontoskodásának, olyan eleven és magávalragadó, hogy az olvasó bátran követheti a tragédia felé siető svájci reformátort. Aki Bullinger históriáját olvasta, meglepetve látja itt, hogy milyen más volt Zwingli. Hiszen Stumpf kortársa volt Zwinglinek, közelről ismerte, amit írt, személyes tapasztalataiból írja. Bullinger innen vette az „ő“ Zwingli képét. Stumpf (aki 1500-ban született) 1529-ben feleségül veszi a Bubikon-i lelkész leányát és ezzel szoros kapcsolatba jut a krónika írásával: az apósa Heinrich Brennwald, aki Zwingli oldala mellett esett el a kappeli csatamezőn, már régen írogatta krónikáját és mivel halála megakadályozta abban, hogy be is fejezze, ki is dolgozza a reformáció kora első tavaszának történetét, vejére: Stumpfra maradt örökségül ez a munka. S addig, amíg a „hivatalos Zürich“ hallgatott, elnézte hogy Zwingliről mindenféle gúnyvers forogjon közszájon, addig, amíg meghunyászkodva várta az idők változását Stumpf csendesen megírta krónikáját, melyet legszebb jubileumi ajándékkul adott ki a Zwingliév karácsonyán Leo Weiss doktor mindazoknak, akik Zwinglit nemcsak „theologiai kritikával“ akarják megközelíteni (így talán nem is lehet közeljutni hozzá!), hanem, akik beletekintve az evangéliumi, tavaszos rügvfakadás elé álló, meg-megújuló, visszatérő, fenvegető zimankós szelek világába, szeretik, megértik, hogy a rendszerhez, keretekhez, óvatosságához szokott, higgadt, hidegvérű svájci néphez sokkal nehezebb volt elvinni az evangélium ócska tömlőlszakító borát, mint a világ minden más nációjához. Stumpf krónikái ezt a Zwinglit mutatja meg. Pompás színekkel ecseteli Zürich, de az akkori Német-svájc politikai, társadalmi életét, ahogy mondani szokták, felvázolja a „kortörténeti bűtörét“ Hasonlóan Sprüngli is a kappeli ütközetek leírásában. Ez az utóbbi krónika ebben

az esztendőben 400 esztendő. Megrázó színekkel írja le az ütközeteket. Mindkét krónika nyelve „schwyzer du(e)tsch“ (svájci német dialektus, ez speciálisan ú. n. zürichdu(e)tsch dialektus, melyet Zürich kantonban beszélnek csupán; kevés változással Appenzell egyes részein is); idézzük a nagy reformátor halálára vonatkozó részeket: „...und als Huldreich Zwingli im dritten glyd under den Zu(e)rchern zu boden gestochen und geworfen ward. da schry er in aller nott: Lieben Zu(e)reher synd mannhafft, mu(e)s send ir schon ein schweysz lyden, so werdend ir doch mit Gott oben blyhen...“ „...was tuet's? Den Leib ko(e)nnen sie to(e)ten, nicht aber die Seele“ (Stumpf: 176. old.) és Sprüngli krónikájában: „...als die Fynde. Zwingli uf der waldstatt erschlagen gefunden, hand sy ein unuszprechliche fro(e)d darab empfangen. Dennoch so was ir nyd und hass, den sy zu ihm trugend, darmit nit erloschen und ersettiget, sonder haben den todten co(e)rpel genommen . . ihn gfierteilt, demnach ihn verbrennt. .“ (A fentti részek értelme: amikor Zwinglit leütötték, földre hullva így kiáltott: Kedves zürichiek, legyetek bátrak, ha szenvednetek is kell itt alant, odafenn Istennel lesztek, semmit sem árt ez, (hogy t. i. megölik) a testet megölhetik, de a lelket nem amikor az ellenség megtalálta Zwingli holttestét az erdőben, iránta táplált bosszuja még nem volt kielégülve; a holttestet négybeszelték és elégették. .)

Itt Erdélyben az újságok, folyóiratok alig tudnak napvilágot látni: mert a leépítés korában mindenki elsősorban a szellemi táplálékát építi le. (A szennyirodalom azonban igazán felvirágzott.) Svájce nem szuperlatívuszokkal és szónoklatokkal ünnepel a nagy reformátora emlékévében, hanem megindít egy könyvsorozatot, mely a reformáció kora idején megjelent krónikákat bibliográfiákat, memóárokat foglal magában, s mi még meg sem írhattuk az első könyv első kiadásának az ismertetését, már elküldték a második kiadás ismertető példányát is. Ez minden kommentárnál többet jelent: hat hét alatt elfogyott az első kiadás. Pedig ez a könyv igazán nem mondható modernnek; egyszerű emberéletrészlet, shakespear-i látással, lenyűgöző nyelvvél. Ahogy az első könyv szerzője írja: „Also hab ich fruentlicher Leser zum kuerzlisten das ganz herkommen. leben leer und gschrift Zwinglii durchlounen. Syn allerboechster flysz ist gewesen alle froemde fuersten zuerleyden, das blutgelt (vérpénznek nevezi igen helvesen a zsoldot!) abzustellen. meneklichen zur handarbeit zuziehen (a svájci ipar is benne üdvözölheti tulajdonképeni megalapítóját!) tyranny uszzeruetten und ein fromm volck in der Eidgnoschaft. nach der exempel irer altfordern zupflantzen.

Darumb hat er ouch das leben geben.“ A mai ember nem tud nehány sorban már ilyen apollógiát írni róla. Ma szétszedték; tanítá-sait a „theologiai kritika“ bonckése izekre szedte, s ha Zwinglit, a svájci reformátort meg akarjuk ismerni s nincs alkalmunk, hogy Einsiedeln ódon fala között járva megtanítson a svájciak titkos érzéseire, úgy folymódjunk ezekhez a krónikákhoz. A közölt részeken kívül különös szépsége van Zwingli és Eck bádeni disputációja leírásának. Nem idillikus ez a krónika, nem ártatlan időtöltésből íratott. Egy tekintet vezet: a tragikus halál felé vezető út, amely azonban

„Was tuets? Den Leib koennen sie toeten, nicht aber die Seele!“ Nem a személye, talán így: személyisége Zwinglinek az, ami ezekben a krónikákban élénkít, hanem munkája. De még inkább: Isten munkája ezen alázatos, a világtörténelmen hatalmas léptekkel előőrsként átgázoló szolgáján keresztül. Aki a „szentek egyességét“ evangéliumi értelemben keresi és szereli, vegye kezébe örömmel és hálával ezeket a pompás kis könyveket. *Stumpf* 224 oldalas krónikája 6 svájci frank, *Sprüngli* krónikája (64 oldal) 3.50 svájci frank.

Nagy József.

A „Szalonszociálizmus“ posványából. Dr. I. L. Snethlage, a holland protestáns egyház Oyeni lelkésze (nem tévesztendő ez össze a szigorú holland egyházzal!) következőket írta Leninről kis brosurájában:

„A leninizmus a legmagasabb vallást képviseli, mert vallás ott van, hol hisznek a szentesben és ahol ezt a hitet közösségben ápolják. Hogy csupán Istenben hisznek-e, vagy csak a történelemben, vallásos szempontból nem sokat jelent. Inkább azon a kérdésen van a hangsúly, hogy vajjon ismerik-e a szentes-gest és ez a szentesítés itt új, jobb világ, új föld, ahol meg lehet találni az igazságot. Még akkor is, ha maga Lenin mondaná, hogy Isten az ő legnagyobb ellensége, nem mondhatjuk róla, hogy vallástalan, hitetlen, legföljebb azt, hogy tévedett. Nem vette észre, hogy meny-nyre szükséges egy kivénült, elaggott vallást új vallással felcserélni.“

Sok szalonszociálista, akár theologusok az illetők, vagy nem, bizonyára örvendének azon, hogy épen Hollandiából hallatszik ilyen szó. A Leninizmussal való szalonképes kacérkodás emlékeztet bennünket azon ifjú esetre, aki az állatkertben csudálattal szemlél egy tigrist, mindaddig, amíg azt a ketrecének rácsai féken, fogva tartják. Természetesen: igen kényelmetlen dolog lenne együtt bezárva lenni a tigrissel a ketrecben! A tigris hamarosan széttépné az illetőt minden részvényével, a kedves életbiztosítással és a nyárspolgári elhíjasodásból folyó rövidlátással együtt.

De emlékeztet a Lenin „vallás“ megcsudálása egy bakteriologus elmerülő csudálkozására is, aki a tuberkulózis baktériumait figyelni a mikroszkóp alatt. Mindaddig, amíg ez a baktérium nincs saját testünkben, elég nyugodt élvezetet biztosít ez a megfigyelés és csudálkozás. Bizonyos szeretettel még éneket is lehet költeni ezekről a kedves mérgező állatkákról. Hadd kölhögjenek a többi emberek; azon emberek, akiknek bacillusait mi megcsudálhatjuk!

Pünkösdi tanulmányút Bécsbe. Ez évben is megrendezi olvasó és a Keresztyén Ifjúsági Egyesületek Szövetsége. A tanulmányút indul Budapestről május 14-én szombaton, Budapestre visszaérkezik május 18-án szerdán este. A résztvevők megtekintik Bécs minden nevezetességét szakszerű vezetés mellett. Résztvesznek a pünkösdi bécsi magyar istentiszteleten is. Részvételi díj mindössze 40 pengő. Ebben bennefoglaltatik az utiköltség Budapestől Bécsig és vissza, négy éjszakára a szállás, továbbá napi háromszori étkezés. Jelentkezni 5 pengő jelentkezési díj beküldésével lehet április hó 28-ig. A fennmaradó 35 pengő május első napjaiban fizetendő. Jelentkezni lehet a Keresztyén Ifjúsági Egyesületek Szövetségénél, Budapest, Horánszky-utca 26. Kérjen részletes tájékoztatót!

Anyák napja az idén május 8-án lesz. Szép anyák napi párbeszédet közöl serdülők számára az *Ebresztő* áprilisi száma. Aki a lapot 2 pengőért megrendeli, megkapja a január–júniusi számokat (3 párbeszéddel!) Anyák napi szegfű darabja 5 fillér. Rózsaszín azoknak, akiknek édesanyja él, fehér azoknak, akiké már elköltözött. Megrendelhetők a Keresztyén Ifjúsági Egyesületek Szövetségében, Budapest, Horánszky-utca 26.

KIE konferenciák mindenfelé. Április hó 9–11. napjain Kisújszálláson lesz nagyszabású KIE konferenciák. Az evangélikus egyházban készen pedig május 22-én lesznek református KIE konferenciák. Az evangélikus egyházban 3 KIE konferencia is készül: május 7–8. Tótkomlós, május 21–22. Sárszentlőrinc, május 29. Vönöck.

A nyári ifjúsági munka nélkülözhetetlen segédeszköze a KIE *Játékos könyve*, mely igen sok szabadidő-játékot tartalmaz. Ne engedjük szélnek az újonnan konfirmálandókat se, szervezzünk belőlük KIE Úttörő csoportot. *Játékos könyv* ára 2 pengő, KIE Úttörők programja 20 fillér. Megrendelhetők Keresztyén Ifjúsági Egyesületek Szövetségében, Budapest, Horánszky-utca 26.

Húsvét hajnali napkeleti istentiszteleteket tartott több református keresztyén ifjúsági egyesület. Hódmezővásárhelyen reggel 6 óra-kor 700 ember volt jelen a templomban. Rákócsházán reggel fél 6-kor a templomban, Gödöllőn ugyancsak kora reggel a temetőben tartottak nagyhatású rövid istentiszteletet. A budapest-fasori RKIE hajnali húsvéti ifjúsági összejövetelt tartott, utána közös szertartással.

* „Reformierte Schweizer Zeitung“ XI. évf. 14. számából).

Debrecenben, a magyarországi reformátusság osi ieszkeben elkeszult magyarorszag első krematoriuma, ahol a holnastet, nem hangok hamvasztjak el, hanem ezer Celsius fokra hevített izzó levegő semmisíti azt meg, háromnegyed óráról mastel órái időtartam alatt.

Miután egyre hevesebb és elkeseredettebb a vita a halotthamvasztás propagálói és ellenzői között, egyik budapesti napnap ebben a vitában megszólaltatta dr. R a v a s z László református püspököt is.

A püspök a többek között a következőket mondta: A református egyház nálunk úgy vélekedik, hogy sem isteni parancs, sem hitvallás sehol kifejezetten nem tiltja a halotthamvasztást, de igaz, hogy nem is rendeli. Ebből indul ki a hivatalos református álláspont is, amely szerint a halotthamvasztás a feltámadás hitének nem mond ellent.

Képtelenség, hogy a halotthamvasztás el-lentmondjon a feltámadás hitének, mert hiszen milyen isteni mindenhatóság volna az, amelyet meg lehetne akadályozni egy épülettel és halottégetéssel? Ha elfogadnánk azt, hogy a halotthamvasztás megakadályozza a feltámadást, akkor ép a keresztyénség vértanúi záratnának ki a feltámadásból, azok a vértanúk, akiket a keresztyén hitükért máglyákon elégettek. Különben is, folytatta a püspök, a test a földben is elég és a természetes elégést mesterségesen siettetni semmivel sem rosszabb, mint mesterségesen akadályozni. — Ezen az alapon kifogásolni lehetne a halottak balzsamozását is, mint a test természetes elégésének mesterséges akadályozását. Ezek szerint a halotthamvasztás és halottbalzsamozás ugyanaz a probléma.

Majd így folytatta: Hogyha a halotthamvasztás szokása jónak bizonyul, akkor nincs szükség a régi temetési szokás megőrzésére, de az egyház állásfoglalásának ez a pontja azt is jelenti: nem szükséges, hogy az egyház legyen a halotthamvasztás propagálója. Az pedig, hogy a halotthamvasztás jobb-e, mint a földbetemetés, már nem teológiai probléma, hanem tudományos és adminisztrációs kérdés. Az életformák kérdése. Mindenesetre a kérdés megoldását elősegítené, ha sürgetői megszabadítanák egyházellenes vonásától. Sajnos úgy van beállítva, mintha az egyház, vagy a keresztyénség ügye volna. Ebben egyaránt hibásak a halotthamvasztás propagálói és a katolikus egyház. Azt mondhatnám, hogy inkább legyen az egész csak teológiai kérdés, amelyen ellehet sokáig vitázni, de ne legyen pártkérdés és a míg nagyobb hiba: hatalmi kérdés. Református felfogás szerint halotthamvasztás a közönbös kérdések közé tartozik. Az egyház tanításait és prezstizsét nem érinti.

Mint aktuális kérdéssel, a halotthamvasztás kérdésével foglalkozókat Baltazár Dezső református püspök is húsvéti prédikációjában „Még a háládatlan gyermek is, — prédikálta Baltazár püspök, — visszamegy tékozlása rongyaiban a megbántott szülőhöz, mert tudja, hogy ott változatlan maradt a szeretet. Az élet zivatarja által hányt-vetett embernek ilyen biztos menedék az anyaföld életében és halálában egyaránt. A föld a szépség, a föld a haszon, a föld az erő, a föld az áldás, a föld a szeretet, a föld a bölcsesség, a föld az édesanyánk, a föld a hazánk. Méltóság és felmagasztaltatás rejlik abban, hogy testünk, porunk az anyaföldbe, az életforrásába tér vissza. Olyan mindegy a földnek is, a test-

nek is, hogy lassú oszlással, vagy gyors bomlással, tüzrel, egéssei meg-e vegbe a visszatérés. Így is, úgy is minden évben eljő a ki-kelet és hívja, segíti a test feloszló porát átmenni a föld életének nagy korolyasába, átmenni új színné, új málta, új erővé, új életre, új szépségre és aluassa, hogy az orokeret istennek natalma tuduokojek a porok és hamvak megelemedesének természetü csodájában is.

Még nagyobb, még felmagasztalóbb méltóság rejlik abban, hogy ezek a porok és hamvak meghalljak — az Emberfia jelenek az egen reitetszesekor — a feltámadás angyalainak trombitaszavát: amikor nagy hatalommal és úcsóséggel eljő az, aki „feltámadás és élet” és akiben hit által mindenki nek halála is éled. A halál felett diadalmas Jézusnak az Isten ad a kezéhez minden „birodalmat, hatalmat és erőt”, minden országot régi és új eget, régi és új földet.

Ennek a hatalomnak is olyan menedgy, hogy a föld egy darabban vagy milliárd por-szemben örzi es tárja-e elé halottait. Ez a hatalom mindenható hatalom. Határok, korlátok, fokozatok nincsenek benne. Segítségére szüksége nincsen. Ha semmiből világmindenséget tudott teremteni, akkor a porból lett és porrá vált testet egy intésre össze tudhatja parancsolni, mihelyt úgy akarja. Összeparancsolja még ha a szelek mind a négy tájéka felé, tengerek mélyébe, sziklák magasságába lenne is szemenként szétszórva a test pora és hamva. A test felett különben hadd vitázzanak a test emberei, akiknél a test felettébb való a lélek. Mi az élő Isten lelkét vettük igazságban az életre.”

Világszerte május második vasárnapját szentelik az „Anyák napjá”-nak. Amerikából indult ki az a kedves gondolat, hogy ezen az ünnepnapon tartsa minden gyermek kötelességének, hogy élő édesanyját a szeretet és figyelmesség kedves jeleivel halmozza el, az elhunyt édesanya emlékének pedig a legbensőbb érzéssel áldozzon.

Magyarországon megalakult az Országos Református Szeretetszövetség. Amelynek célja, a meglevő néhány szeretetintézmény felkarolása és tovább fejlesztése s fokozatosan mindazon intézmények létesítése, amelyekre az elhagyott, mások segélyére szorult mindennemű és állapotú református vakoknak, siketnémáknak, epileptikusoknak, tüdőbetegeknek, satnya gyermekeknek, keresetképtelen aggoknak, nyomorékoknak, rokkantoknak és más ily veszendő lelkeknek szükségük van.

A budapesti újonnan alakult 15 református egyházközség presbyteriuma konferenciáját bezáró szeretetvendégség folyó évi március 19-én folyt le a Gellért-szálló márvány csarnokában, amelyen mintegy hatszázan vettek részt.

Az összejövetelen R a v a s z László dr. református püspök tartott előadást „A szőlőfürt titká”-ról. A szőlőfürt titka elibénk állítja azt a nagy ténny, — mondotta a püspök többek között — hogy mi a közösség számára vagyunk teremtve. Nincsen keresztyénség közösség nélkül, jaj volna annak a szőlőhegynek, amely csak olyan fürtöket teremne, amelyen egyetlen szem szőlő van csupán. Az egyház építhet nagyszerű templomokat, iskolákat, szerezhethet meg magának kifogástalan közjogi elhelyezkedést, ha nem él benne Krisztus semmit sem ér a régi sokszázados alkotmány.